

GRECSÓ KRISZTIÁN

Gombolyagos történet

...És a ház körüli gesztenyefák, három van: szorosan egymás mellett, emlékeiben inkább diók. Nem szebbek, de nemesebbek, s ezzel együtt háziasabbak is. Mikor a házról beszél, legszívesebben mondatonként emlékeztetne az összefolyó árnyékok természetére. Ilyenek. Szóval a fák fél úton, metszetben, elegyben, ahogy tetszik, a gesztenye és a dió között. És nem is csak ez az egy példa van egymásra folyt rétegekre: a gesztenye illatot, ahogy mondani szokás, arra felé harapni lehet.

A házról, arról a barátságatlanul terebélyes téglapületről, neki is a *gombolyagos-történet* jut az eszébe, nem csoda: öt év alatt az egyetlen eredeti tréfa. Valamennyi ablakon átalvetik a fonalat: ki, be; a megkötözött ház úgy túrt, ahogy végül az önkéntes fogságot vállalták mindnyájan, nem szabadult onnan senki – sértetlenül. Legalábbis szerinte nem, és ha ez így van, a kevésnél mások számára is sokkal többet kell, hogy jelentsen.

A mama is kötött pulóvereket: ma már bármi eszébe juthat. A gombolyagos történet jelentheti ezt is. Hogy kövér lakodalmas kalácsok kígyóztak, haránt.

Három gesztenyefa, zavaróan közel egymáshoz, hajba kaptak hamar, elég volt, ha a Tisza felől böffentett egyet a szél. Ha huzat volt, hullottak az ágak, nem csontos ujjak: szemét. A ház előtt a Csuka csárda, mögötte srégen a Köztemető. A Csuka mögött a Holt-Tisza kúszik, Gróf Széchenyi állítólag maga kérte, hogy vágják le ezt a terhes kanyart: szaladjon csiklandós jókedvében a Tisza. Ilyesmi sokkal később kezdi el érdekelni, de azon a szilveszteren sokat foglalkozik vele, amikor korán sem véletlenül visszatérnek oda, a csárdába, mely éppen annyira édestestvére a háznak, mint amennyire ellensége is. Fontos támpont a házhoz képest, ez biztos, mint ahogy az is onnan nézve lehet csak valamilyen. Hat és fél deci égetett szesz csúszik le büntetlenül. Hazafelé azt meséli neki a taxis, hogy *Mindenszentekkor*, ki tudja, az év első napján hogy is kerül elő a téma, a központba több panasz is érkezett, zavarják az áhítatot a sírok közül mobiltelefonon taxit rendelő nénik.

A csárda teraszán nyáron sokat várakozik a férfikar, onnan indulnak próbálni a házba, egy fél barack, két deci kóla, a túros csusza fogyasztása közben föltűnnek a válogatott kajak-kenusok. Ők edzenek tényleg: kopottas nemzeti-szín melegítőjükön szapora izzadságszigetek. Balról, a házzal átellenben, egy vágóhíd határolja a Csukát, nem lehet véletlen, gondolja évek múlva, még min-

dig sértődötten, gúnynal; ilyenkor ha maga van, akkor is mosolyog. A Közvágóhíd kívülről is mogorva környéke megannyi haragot, és pusztulást takar, ő is járt ott, tudja. Érdekes véletlen, hogy akkoriban nem a házban próbáltak, így mégsem kapcsolható hozzá az a szomorú történet. Mérei, a szatmári és sok egyéb koreográfia szólója, először egy csákánnyal léket vágott a rémulően zokogó bocin, azután kezdett el egy a rozsdától sárgálló drótot húzgatni az állat gerincszlopában, végig az idegektől párnázott barlangban. Ennél nagyobb fájdalmat élő ember el nem képzelhet.

A csárda cigányzenekara akkoriban megyszerte híres, hallanak róluk a tömörkényi útkaparók, a felgyői kocsmárosok, de a sárasági gyógyszerészt is kérdezhetjük, meg fogja mondani. Léteznek. Ennyi érdemük már akkor is van, és ez nem kevés. A ház és a Csuka között húz el a szentesi út, teli kamionokkal, lovas kocsikkal, az út az egyetlen dolog, ami fönntartja a távozás, menekülés, kirobbanás lehetőségét, reményét, mégha ebből a szempontból csak illúzió is. A Csuka, mint a próbák alfája és ómegája a házzal közrezárja az utat, nincs menekvés.

A megkötözött ház nem rögtön lett metafora, csak a fél évtizedes tűrés juttatta odáig a tréfát. Érdekes, hogy addig is visszajárt, helye volt a *képben*, mégsem tűnt föl senkinek. Még neki sem, pedig hajlamos azt gondolni magáról, ki-magaslott onnét. Ilyenkor is tapintani lehet, mennyire nem. Úgy izzadtak még télen is, hogy centi vastagon dermedt rá a pára az ablakra; szerinte a természet is örökké ezt a motívumot ismételte. Fonál kígyózott ott is: a jégvirágok is ezt rajzolták meg, le, újra és újra. *Megkötött ház* is lehetne, hiszen fonálról van szó, az együttesvezető egy már a születése pillanatában is divatjamúlt kardigánon dolgozott éppen, a tenyérnyi kezdemény mellől kapták ki, Mérei, Sára meg még valaki. Gyapjúkardigános ház, szereti a lakóit. Mégsem lett kötött ház, vagy ha az lett valakinek, miért is ne, akkor meg, úgy, nem jelentett semmit. A folyamat is lenyűgöző volt, kívül Sára várta a gombolyagot, passzolgattak Méreivel. Nem emlékeztetett labdázására, titkon már akkor sejthető volt, hogy több lesz ez ennél, sőt az is, hogy kevés azt mondani rá, „annak az öt évnek a legeredetibb tréfája”.

Van, hogy görcsösen szeretne szabadulni mindentől, ami onnan származik; butaság, be kell látni, minden életkornak megvannak a stigmái. A maga stigmái.

Három fa, éppen egy-egy Polski Fiatnyi közzel, prímán be lehetett emelni közéjük az egyik korábbi együttesvezető autóját, a Teremtő nem passzít jobban. Azok alatt a fák alatt kellett csapásolni, tehát a házon kívül vert ő is a bokát, combot véresre folyton, vagy legalábbis vörösre; alul egy bolyhos, fekete melegítő, meg egy papírtalpú bakancs. Mellén egy szellemeskedő fölliratú póló; körben szúrós, *civileknek* ismeretlen mélységű verejtékszag. A dió-gesztenyefák alatt, ahol ősz volt mindig, feléjük különben sincs egyéb évszak, csak ősz.

Nem tudja, miért, de nem mert fölfelé nézni sosem, csak a földre, persze a földet nézni nem szabad, üvöltének érte, igaz, édes mindegy, mindenért üvöltének. Ezekre az emlékekre, a hiedelemmel ellentétben, vagy legalábbis azoknak a képzelgéseivel ellentétben, akik még túrnek ott, sosem akkor gondol, mikor *olyan* zenét hall a rádióból, vagy egy koreográfiát lát, valami nyugati fesztivál képeit a televízióban, esetleg a házhoz hasonlít egy sarki, bírósági épület. Sohasem akkor ilyen leszámolóan igazságtalan. Neki mára ezek kódok, hangok, sőt legtöbbször idegborzoló zörejek, és ha nem tudná, hogy azok a mozdulatok, dallamok, ahogy a világ, önmagukból lettek, nem is hinne nekik. Ez a mozgalom nem hal, mert alulról búzlik, gúnyolódott a tévé előtt karácsony másnapján, de ahogy a pudingon, rajta is kiütött pöttyökben valami, a szivárgás lassúságával tudatosult benne, nem tud szavatolni, konzerválni, dunsztolni semmit abból az öt évből, és persze ez azt is jelenti, hogy ez a folyamatos leszámolás, szükségszerűen állandó törődés, helyesebben kénytelen vergődés is kell, hogy legyen.

Idén először nézőként sem ment el a karácsonyi gálaestre.

Ki tudja, hány év végig szenvedett, töltelékszámoktól elnehezült műsor végigvergődése után mégis korainak bizonyult a távolmaradás. Aznap este nem gondolt rá, pontosabban rá sem gondolt, hogy most, mi történik, de később éppen emiatt jutott eszébe annyiszor. Hogy mikor volt, föl sem merült benne. Nem kevésbé ambivalens az emlékezés többi szelete sem, de azok közül alig néhány *tudatosan* az. A ház, szerelmének legalábbis így beszél róla, nem érdekes, már nem az, egy üres tégely, urna, kosár, sehol semmi nyom. Nem tudni, a lépcső hányadi fokán állt Nádasi, a nagy táncos, mikor a legnagyobbat tarolva hazajött Pestországból. Nem bírt fölnézni órá sem, csak hallotta, ficánkol az elismerésben, várja az üdvözléseket ott kívül, a cigarettázó lépcsőn, mindegyik után nyújtózkodik egyet; és látta, legalábbis ameddig a csapott tekintet fölért, hogy annyira felnőttesen esik a nadrágja!

Égkéék farmer volt akkoriban a divat, menthetetlenül férfiasan lengett Nádasi bokáján, nem lehetett nem megalázkodni előtte. Ahogy szilveszter éjszakáján az elszakadt családi fonál miatt kesereg, és persze megint, ki is mondja, a *gombolyag* visszatér, tudatos ember, úgy fogalmaz, mint *motívum*, szóval az elvékonyodott családi fonáltól, amiről visszafelé meglepően korán nem tudni már egyáltalán semmit, megijed, egészen komolyan megrémül, mekkora behozhatatlan hátrány ez, betegség, fekély, tályog, nincsen rá ír, ahogy, mivel nincs, az sem lehet orvosság semmire: a közös múlt, amire a gyarapodó személyes múlt páncélja mögül nézve, mint fegyverre végül is egyre kevesebb szüksége van, de ott, akkor *mindent* jelentett volna. Teljesen törvényszerű, hogy megint az vetődik föl, szorítja meg szerelme karját, már hajnalodik, nem innen festem-e oda ezeket a színeket; lehet-e az, hogy a történése pillanatában, abban a bizonyosban, mikor *önmagából* lesz, tudjon valami magá-

ról. „Kevés év, csöppnyi történés, törpe lét”, azt éreztem akkor is, mondja és a lány szeméből próbál meg valami vigasztalót kiolvasni. Nem volt előre elhatározva, de hogy a bizonyos *közök* keretese legyenek – azért mennek a Csuka csárdába szórakozni, csak ketten, amiről hamar kiderül, szilveszterkor kevéssé életképes fölállás. Abban sohasem lehetett egészen biztos, hogy elment-e Nádasival az akkori választottja, természetesen ez volt számára a legcsípősebb bizonytalanságok egyike: az *igen* és a *nem* között minden apró részletnek megvolt a maga helye (és ideje is!) a hierarchiában. De mégis, micsoda naivítás már megint. Az efféle dolgokban soha sehol sem lehet tökéletesen biztos, örökké akad egy kis remény, mikor már menthetetlen, akkor is. Hátha nem. Vetkőzés, mondja, minden tekintetben. A Csukában izzik a levegő, úgy tűnik, mások számára emlékezetes búcsú lesz ez az évtől.

Hogy Gróf Széchenyi mit kért, kért-e valamit, csak a lelkek mélyén tudják, nem akadna helytörténész, aki ott rábólintana. Szívszaggató és ocsmány nóták váltogatják egymást, megerősítve a két szerzemény közötti átmenet nyújtotta szenvedést.

Azt is sűrűn emlegeti, hogy az izmosak levetették a pólót, vagy akinek szőr volt a mellén, akkoriban a szőr nagyon ment. Ledobták magukról a göncöket, hogy a gesztenyefák alá kitevedő tekinteteknek legyen lehetőségük mérlegelni, választani az öregek közül. Az öregek uralták a pőreség minden dimenzióját, a zuhanyt is, amiről akkoriban azt gondolta, hogy a lehető legtöbb. Egy házi-bulin figyelte meg tavaly (hosszan rágódott a konyhába szorult drogosok lassúságukban is kapkodástól terhes reakcióin), hogy ennél sokkal több is lehetséges, és ez ott, a *házban* is megtörtént: a lehetséges legtöbb volt a vég, nem azok az apró falatok, amik akkoriban nem mentek le a torkán. Hogy mikorra beszappanozta testét, kilökték a szárazra. Ez egy kicsit honvédő történet, tudom, mondja szigorúan barátnője szemébe nézve, csak alulról szagolva. Be sem tudom határolni, a megalázottság melyik zsákjába tartozik ez, mire végigvárja a dolgozó az öregeket, szappanosan, kendőzetlenül, addigra pörög le róla a rá-száradt a hab. És akkor oda ne rohanjak, neveti el magát alig néhány perc múlva, hát én is voltam öreg. *Nem lehet* kimondani, sziszegte, hogy én akkor sem csináltam ezt, pedig nem, ha lerozdáll a sárasági szélkakas, akkor sem. A pucérság mélyebb területein aratott győzelmük sokkal jobban fájhatott volna neki; de azt akkor nem akarta, nem tudta észrevenni. Pedig az öregek szemével nézte ő is a saját testét. Az ő undorukkal. Tartósan berendezkedő, idegen viszolygás. A lányok a csapásolás alatt odabent ropták, forogtak, bokáztak a tükör előtt. A *házban* a hatalmas próbaterem egy fala félig tükör volt, igazi nagy, táncos-tükör. A terem két, külön-külön sem kicsi óvodai szoba volt egybenyitva, a kivert falat egy méteres csonk jelezte, akárha sonkákat, kolbászokat rejtő kémény bújna benne ott, az oldalsó fal mellett, valahol középtájon. Ő hasznos darabnak gondolta, különben nem lett volna egy talpalatnyi sziget

sem, ahol ne kellett volna tánc közben látnia magát. Elég volt az, hogy nincs egyetlen intim szeglete sem a háznak. A két öltöző állandóan teli, a lányoknál is gyanús pára. Az iroda legjobb helye a fotelágy, örökké foglalt. Jó néhány primás lány, és fél tánckar szüzességének vesztőhelye. Ha a falak beszélni..., mondták és nevettek. A falak pedig ugyanolyan jeltelenek, mint maga az ágy, mindegy, hogy *azon* történt, az a bármi is. Erőszak, fájdalom, megmondtam, hogy *oda ne tedd be*. Vége, nem lehet elképzelni a nem létezőt. A lányok akkor is a tükör előtt ropták, ha nem lett volna muszáj. A lányoknak mindig muszáj volt, csak neki nem volt sejtelve sem, miért.

Ez a test még úgy működött, mondja szerelmének, hogy az akarástól nem tudott tenni.

A Csukában eltöltött szilveszterüknek valódi jelentősége előre nézve lett volna, ha lehetne látni előre. Hogy az, ez a szerelem lesz – ha ezt kivethették volna kártyán, vagy megidézhatték volna szellemekkel, akkoriban divatozott a poharas módszer (Jézus Krisztusra egész csapatnyi előjegyzés), akkor megkapta volna az őt illető helyet. Így túlzás azt mondani róla, fordulópont, szignált, ki-tüntetett hely, mikor ebből a helyzetből, csak annyira az, akár egy elszalasztott, észre sem vett isteni kegyelem. Nem maguk a dolgok fontosak: a legtöbbszörnek önmagában van az előzménye. Ezt sűrűn mondd, mosolyog rá szerelme, láthatóan megkönnyebbül tőle, hogy letértnek a sokat emlegetett, feszegetett családi vonalról (*fonál!*). Te nálam, önmagad után következel. Ezt egy korábbi alkalommal ejtette el; termő földbe hullt mag. Az sem irányítatlan történés, hogy innen nézve *már akkor* báb volt az a szerelmi vihar, a mostani pillangóhoz viszonyítva. Lehet-e az, hogy a történése pillanatában, abban a bizonyosban, mikor megszületik, tudjon valami magáról? Hogy a hamar jött egymásra találást követő szakadás, törés már a recsenés pillanatában is épebb felületet eredményezzen, mint annak előtte volt. Hogy a mostani *hála Istennek* már akkor is szenvedéssel teli, de megadó belenyugvás a szükségesbe. A csábítás zsákjába bekötöttettek a kismacskák, de vízbe nem vetette őket senki.

Csapásoltak a gesztenyefák alatt, ő percenként nézte az óráját, pedig tudta, nem szabadul, hiába lesz vége az ütlegnek, az öregekkel együtt mennek inni, mert az is a próbához tartozik, ami nem, végtelen sora van a már fölfogásuk pillanatában elfelejtett híreknek, hogy mi mindent érdemes megjegyezni mondjuk egy esztergapadról, merre tud elfordulni rajta az izé, és akkor mi van, ha elpattan a fene se tudja már, mi. Akkor mi lesz. Utólag a kocsmatúrákba is sokkal több keserűség vegyül, mint amennyi zacc annak idején lötyögött az alján ennek a pohárnak. Hamar kiitta. Aki azóta lett, az van megsértődve mindezért, és a torzítás ebben az esetben erősen tudatos, valamint megengedhetetlenül gonosz. Még ha az ő lelkében igenis van árnyéka, vetülete ennek az elvileg szétfolyt múltnak, hiába is hitegeti magát, hogy még csak a *többiek* sem azok, már csak *figurák*, akiket bármilyen variációban oda tud

képzelné, és ez egy nem létező helyzet, ami ezáltal nem is hathat semmire. Vákuum, horpadás, beesés jelentkezik: ez a nem létező helyzet órá mégis hat, s noha a tudatosság megóvja az elvetéléstől, jó sem származik az belőle. Hogy „aki csak olvas, az nem él, annak próba után semmi mondanivalója” – utólagos hozzáköltés, ő sem hasalt könyv fölött soha, nem csak azért hallgatott tehát folyton, mert egyébként is „kuss volt a neve”, de mert nem tudott volna olyat mondani, amire bárkinek is szüksége volt.

A csárdában ez különös kontúrokat kap, az óév búcsúztató dínomdánom monotonitása, a változatlanság: a bika fej, ami már nyolcvanhétben is ugyanott díszelgett, és ugyanennek a jószágnak a hatalmas bőre, ami szintén, már akkor, mikor életében először evett étteremben, ami (ez már szinte erőltetettnek hat) szintén a Csukában történt, jelzi, mennyire hamar pimpósodik az emlékezet. Nem is értem, mondja a lánynak, hová lett az időm, nem voltak kézzel fogható ügyeim, szemben az esztergapaddal, ami nagyon is az. Finom a simítása. Válaszúti legényest okádott kifelé a ház, ősz volt, a lépcsőn sorakoztak a csizmák Nádasi lába mellett, az ő két nagy teknője is, összekötve. A zokni rothadás-határon. Nem volt rossz, bár sokat bántották érte, hogy tuskónyi vastag a lába, legalább nem vették el a csizmáját, harangozott benne az öregek piszkafa vádlija; a gólyaláb, a nád. De csak az maradt meg, ami az átlagtól szélsőségesen elütött, így éppen azzal, hogy megvolt, megalázóan emlékeztetett a bajra, hogy az a testrész hibás, és ettől jelet kapott, neki magának sem volt kedve hozzá, hogy fölvegye, magára akassza, akárhova kitűzze. A ruhatárban három babfőzelékkonzerv volt a belső polcon, négy évig lepte a rizspor. Az új együttesvezető ette meg végül, másnak nem lett volna hozzá gusztusa, az a Szekszárdról betévedő férfi, aki végül *biztosan* elszerette a nőjét, és akinek Ladája volt, nem Polskija, ami nem szorult be a gesztenyefák közé sehogy, lehetett erőltetni. Szekszárdról az az irtózatosan büdös lábú férfi jutott eszébe aztán, aki egyetlen találkozás alatt szerette el azt a másik lányt. Arról a városról, ami mára a legtöbb nem létező történet színhelye.

Idő és levegő az a néhány hét azóta, pedig akkor minden volt csak lehetőség és tér nem.

Az első pizzázás *vele*, no nem a Csukában, az azért már sok lett volna. Újra remegő gyomor a ház közelébe érve, üdítő megújulás, a ház szereti lakóit. Azok a babkonzervek a legkedvesebb emlékek, mondta egyszer viccelődve, az ő öt éve csak három fémdoboznyi szépség, nem hazudik. Aztán komolyra váltott, hazafelé tartottak, ő vezetett, és ha viccelődött, lassított, ha komolyan beszélt, rálépett a gázra; amikor több, folytatta (száguldottak), akkor egy kicsit kevesebb is. Így adja a kedvem. Nádásit körberajongták a lányok, ő meg csak rugdosta felnőtteken eső farmerében a gesztenyét, nem igen törődte őket, csak éppen annyira, hogy ne hagyják ott. A megkötözött házat csak azok érthetik,

akik már nem tartoznak oda. Akik ottmaradtak, már mind elfelejtették. Nekik nem lehetne megmagyarázni.

El sem hinnék, hogy eszembe sem jutnak, mondja neki szerelme, és hogy milyen könnyű *elszakadni*.

A fonálra nagyon kellett vigyázni, hogy *ne* szakadjon el, ez fontos volt. Mérei, Sára, meg még az valaki, igen óvatos volt, de a fonál így is többször elszakadt. A megkötözött *ház* ki nem bontható metaforáját ekkor kellett volna megérteni. Amint Sára óvatosan és kínok közepette, akárha horgot kötne egy damilra, újra folyamatossá teszi a fonalat.

Valóban igen könnyű volt elszakadni, helyesel, és ezzel a legmélyebben egyet is ért.

A fonállal körbefont *ház* képe hullámozik előtte mégis; a lakó jó a háznak.

Azok a lányok, akik *civillel* szűrték össze a levet, fészengtek, ha megjelent Nádasi. A *civilek* gyarláságára emlékeztette őket tökéletessége. Nádasi sem tettel, sem szóval nem tiltotta őket semmitől. Csak a saját javára csalt, az meg néhány lány kivételes adománya volt. Mégis, ő úgy érezte, ezeknek a látogatásoknak lett hozadéka az, hogy a satnya, sánta, billegő tekintetű öregek, a *civil* szeme láttára szerették el (és legtöbbször *vissza*) annak kedvesét. Ő kivonult az öltözőbe, figyelje ezt, akinek a pokolban szellőztetik a lelkét. A civil vak, akár az ajtó, nem látja, hogy ez a forgatás még így, de a következő már *amúgy*, pedig a lejtésén látszik, a tapintásán, a szellőzésén, hogy milyen huzatot csinál, abból tudni lehet, megvan, eladta magát, a szuka; hiába kacsintgat visszafelé. Ki kell nyomni, azt mondták mindig, a szemét az ilyennek, pedig ő mára azt gondolja, dehogy, kacsingasson csak, különben, ha rögtön az elején rájön a *civil*, micsoda belterj, beltenyészet az, nem jegyzi meg eléggé.

Azért táncolnak is, a zenekar megkegyelmez, a Csuka nagy mulatói visszaszorulnak, az apály, akárha hetes esőzés után jönne. Oda a gesztenyefák alá vissza mennék, súgja fülébe a lánynak, mert ott jó lenne, csapásolnék kettőt a betonon, annál többet nem bírnék már úgy sem. Ahogy leülnek, kiveszi a kistáskából a dugi Metaxát, és leránt még egy felest. Oda kellene állni a Nádasi helyére, mondja; közel a *házhoz*, de kívülre. Képzeletben kidobja a *gombolyagot* az ablakon. Ő dobja ki. Elrúgnék két gesztenyét, hogy ez akkor most remek volt. A lány mosolya halvány lejtő. De a világnak hála érte, vége: elszaka...